

Bireysel ve Takım Sporu Yapan Bireylerin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi

Ünal TÜRKÇAPAR¹ ve Hüseyin EROĞLU²

Öz

Bu çalışma Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi okul takımlarında yer alan bireylerin sporda saldırganlık düzeylerinin nasıl şekillendiğini belirlemektir. Bu çalışmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışma betimsel ve çıkarımsal bir niteliğe sahiptir. Bu araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim öğretim yılında Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi okul takımlarında yer alan bireysel ve takım sporu yapan 174 erkek ve 79 kadından oluşan toplam 253 katılımcı oluşturmaktadır. Çalışma gönüllü katılım kriteri esasına göre şekillendirilmiştir. Bu çalışmada verilerin toplanması için araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ve Sporda Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu; cinsiyet, yaş, spor yılı, anne- baba eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve spor türü sorularından oluşmaktadır. Ayrıca katılımcıların saldırganlık-öfke düzeylerinin ölçülmesi için de Maxwell ve Moores (2007) tarafından geliştirilen, Gürbüz ve ark., (2019) tarafından Türkçeye uyarlanan Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak SPSS 25.0 istatistik programı ile değerlendirilmiştir. Verilerde parametrik testler kullanılarak ikili grup karşılaştırmalarında t testi, ikiden fazla grupların karşılaştırılmasında ANOVA testi uygulanmış ve gruplar arası farklılığın tespiti için Post Hoc Tukey çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Tüm analiz sonuçlarında $p < 0.05$ değer temel alınmıştır. Katılımcıların sporda saldırganlık düzeylerinde; cinsiyet değişkenine göre erkekler lehine, spor yılı değişkenine göre spor yılı yüksek olanlar lehine, spor türü değişkenine göre bireysel sporlar lehine olduğu; yaş, anne-baba eğitim ve gelir düzeyi değişkenlerine göre fark olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Spor, Saldırganlık, Takım sporu, Bireysel spor.

Examination of Aggression Levels of Individuals and Team Sports

Abstract

This study is to determine how the aggression levels of individuals in Kyrgyzstan Turkey Manas University school teams are shaped in sports. In this study, scanning method was used. This study has a descriptive and inferential nature. The study group of this research consists of 253 participants, 174 men and 79 women, who play individual and team sports in Kyrgyzstan Turkey Manas University school teams in the 2021-2022 academic year. The study was shaped on the basis of voluntary participation criteria. In this study, personal information form prepared by the researcher and Aggression Scale in Sport were used to collect data. Personal information form; gender, age, year of sport, education level of parents, income level and type of sport. In addition, Aggression and Anger in Sports Scale, developed by Maxwell and Moores (2007) and adapted into Turkish by Gürbüz et al., (2019), was used to measure the Aggression-Anger levels of the participants. The obtained data were transferred to the computer environment and evaluated with the SPSS 25.0 statistical program. By using parametric tests in the data, t-test was used for pairwise group comparisons, ANOVA test was applied for comparing more than two groups, and Post Hoc Tukey multiple comparison test was applied to determine the difference between groups. All analysis results are based on a $p < 0.05$ value. At the level of aggression of the participants in sports; According to the gender variable in favor of men, according to the sports year variable in favor of those with higher sports years, according to the type of sports variable in favor of individual sports, there is no difference according to age, parent education and income level variables.

Keywords: Sport, Aggression, Team sport, Individual sport.

Atıf İçin / Please Cite As:

Türkçapar, Ü. ve Eroğlu, H. (2023). Bireysel ve takım sporu yapan bireylerin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 8 (2), 244-257. Doi: <https://doi.org/10.58648/inciss.1297621>

¹ Doç. Dr. - Kırgızistan Türk Manas Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Kırgızistan, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, turkcaparunal@hotmail.com

 ORCID: 0000-0002-4205-6446

² Doç. Dr. - Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, eroglu1@gmail.com,

 ORCID: 0000-0001-9171-5607

Giriş

Spor evrensel kültürün bir parçası olup, insanların yaşamlarını idame ettirebilmeleri için hayatla mücadelelerinde ortaya koydukları yaşam savaşlarını temsil etmektedir. Bunun ilk örnekleri olan avcılık kesin bir yargı olmamakla birlikte sporun ilk ortaya çıkışında önemli bir rol üstlenmiştir. İnsanların ilk çağlardan beri doğada göstermiş oldukları hayata tutunma örnekleri, güvenlik ihtiyaçları için geliştirmiş oldukları savunma mekanizmaları kendilerini sürekli zinde tutma ihtiyacını doğurmaktadır. Bu sebeple de sporun kökeninde yatan insanın fiziksel bir güç uygulayarak vücudunu çalıştırmak ve kendini sürekli dinamik tutmak sporun kökenini oluşturmuştur. Spor, bireylerin zihinsel ve ruhsal acıdan gelişmelerine, kendilerini sağlıklı hissetmelerine yardımcı olur.

Spor, kişinin sahip olduğu bedensel ve ruhsal gelişimini sağlayan bireysel ya da takım halinde yapılan belli kurallar dâhilinde rekabeti ve başarıyı amaçlayan sosyal ve kültürel bir olgudur (Armağan, 1981; Doğan, 2007; Sunay, 2010). Spor, belirli kurallar çerçevesinde, takım halinde ya da bireysel olarak, araç kullanarak veya araç olmadan serbest zamanı değerlendirme veya bütün zamanını kapsayacak bir meslek halinde gerçekleştirilebilen; bunun yanı sıra toplumsallaştırma özelliği olan, kişiyi bedenen veya içinde bulunduğu duygu durumunu düzeltici, içerisinde yarışma duygusu ve yardımlaşma gibi özellikleri barındıran sosyal bir kavramdır (Bompa, 1998).

Spor ve psikoloji kavramları birbirini etkilerken yapılan spor branşının türü ve spor kavramı içerisinde yer alan; takım olabilmek, motivasyon durumları, bireysellik gibi değişkenler bireylerde farklı duygu durumlarının nedenlerindedir. Örneğin bireysel veya takım sporu ile ilgilenen sporcuların psikolojik olarak içerisinde buldukları duygu durumları birbirlerinden farklı olabilmektedir (Salar ve Tokgöz, 2012).

Bireysel spor, belirli kurallar çerçevesinde, çoğunlukla yarışmaya dayalı, kişisel oyun biçiminde gerçekleştirilen beden hareketleri şeklinde ifade edilebilir (Çoknaz, 1998). Bireysel sporlar bireylerde yüksek düzeyde çeviklik ve dikkat gerektirmektedir. Sorumluluk duygusu ve kazanma-kaybetme gibi durumlar sporcunun kendisine aittir. En az iki veya daha fazla sporcudan oluşan grupların yapmış oldukları spor faaliyetleri ise takım sporlarını oluşturmaktadır. Takım sporlarında amaç iş birliği içerisinde birlikte hareket ederek amaca ulaşmaktır. Takım arkadaşları kendi aralarında kararlar alır, hedef belirler, iletişim kurar, kendi aralarındaki çatışmaları yöneterek amaçlanan hedefe ulaşmak için birlikte çalışırlar. Dikkatli bir stratejik planlama ve iyi bir hazırlık ile zihinsel ve fiziksel olarak dayanıklı hale gelmek amaçlanır (Kabamba ve Bailey, 2011).

Saldırganlık, insanın varoluşundan bu yana günümüze kadar uzanan bütün canlılarda bulunan bir dürtüdür. Hayatımızın her alanında olan saldırganlık, aile içerisinde, sokakta, okulda, spor müsabakalarında gözlemlenebilen önemli toplumsal ve kişisel bir gerçektir.

Saldırganlık her zaman karşı tarafa zarar vermek değil bireyin kendisine karşı psikolojik ve fiziksel olarak zarar vermesi olabilir. Kişilerin bu zarar verici davranışlarını ortadan kaldırmak ve öfke kontrollerini sağlayabilmeleri için sporun olumlu yönde etkisi büyüktür (Şahin, 2003). Bir davranışın saldırganlık olarak tanımlanması için yapılan davranıştaki niyet çok önemlidir. Spor branşının kuralları dâhilinde sert müdahaleler yapılmaktadır. Buradaki müdahaleler yarışmada üstün gelme, yarışa kazanma arzusu gibi niyetler ile sergilendiğinden burada saldırganlıktan söz edilemez (Kalkavan, Çakır, Acet ve Abdurrahman., 2015). Saldırganlık, korku, öfke, düşmanlık gibi durumlardan oluşarak karşısındaki insana zarar vermek için sözlü veya fiziksel olarak kişiyi engellemesidir. Kişinin kasıtlı bir şekilde çevresine zarar vererek kontrolü elinde bulundurmasıdır (Tiryaki, 2000).

Saldırganlığın spor ile olan ilişkisini konu almamız için bir davranışın incitme ve zarar verme niyeti olması gerekmektedir. Spor, insanlar ve toplumlar arasında bağlar kuran, sosyalleştirici, temelinde barış, kardeşlik ve dostluk gibi kavramları içeren önemli bir olgudur. Tarihte, olimpiyatların düzenlendiği dönemlerde savaşlara bile ara verildiği bilgisine ulaşılır. Bu açıdan bakıldığında ne kadar saldırganlık olgusu sporla ilişkilendirilemese de günümüzde birçok

spor müsabakası esnasında şiddet olayları gerçekleşmektedir. Sporda yaşanan şiddet olaylarının birçok kaynağı vardır. Bunları; oynanan oyunun özelliği, sporcular, hakem, spor yöneticileri, tribün liderleri, antrenörler, taraftarlar, yazılı ve görsel medya olarak sıralayabiliriz (Kutay, 2007). Spor açısından, üzerinde dikkatle durulması gereken iki önemli nokta vardır: Bunlardan birincisi; saldırının hangi amaçla ve kasıtlı yapıldığıyla ilgilidir. İkinci nokta ise; saldırının yöneldiği hedefidir. Spor karşılaşmaları ve rekabetin yaşandığı şartlar ve seyircinin izleyici olarak bulunduğu karşılaşmalarda, saldırganlığın meydana gelmesi için uygun zemin hazırlanmış demektir. Fakat rakibe her zarar veren davranışı da saldırganlık olarak nitelendirmememiz gerekmektedir. Sporda saldırganlık davranışı farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Sporda saldırganlık, müsabaka esnasında olaya dâhil olan bireylerin psikolojik, biyolojik veya sosyal uyarıcılardan etkilenmesi sonucu, yapılan spor dalına özgü kuralların çiğnenmesi, eylemin gerçekleştirildiği kişiye zarar verme ya da belirli bir amaca bağlı olarak yaptıkları sözel ya da fiziksel eylemler olarak ifade edilir. Spor müsabakalarında genelde kazananın çok kaybedenin saldırgan tavırlar sergilediği gözlemlenmiştir. Sporcunun, müsabakayı kaybetmesi istediği performansı sergileyemediği durumlarda daha saldırgan olduğunu belirlemişlerdir (Pehlivan, 2004). Spor dalına özgü kurallar çerçevesinde belirli bir engellenme söz konusudur ve bu sporcular tarafından karşılıklı olarak beklenir. Kuralların ihlal edildiği noktadan itibaren gerçek saldırgan davranışa geçiş gerçekleşmiş olur. Genel kabul gören kuralların dışına çıkarak rakibe zarar verme niyetiyle hareket edilmesi durumunda, saldırgan davranıştan söz edilebilir.

Spor karşılaşmalarındaki saldırganlığın sınırlarını, ilgili spor dalının kurallarıyla yapılan hareketin taşıdığı niyet ve kasıt belirler (Ersoy ve Tazegül, 2012). Saldırganlık, değişik spor dallarında farklı şekilde değerlendirilir. Beden temasının artmasıyla birlikte saldırganlığın görülme ihtimali de artar. Buna göre spor faaliyetlerini beden temasına göre farklı gruplara ayırabiliriz. Birinci grupta, saldırganlığın sergilenmesine en çok fırsat tanıyan bireysel mücadele sporları yer alır. Boks, güreş, judo, karate, tekvando vb. spor branşlarının doğasında saldırganlık vardır. Bu yüzden saldırganlık izlenimini veren hareketler de en sık olarak bu spor dallarında görülür. Beden temasına belirli ölçülerde izin veren ve top ile oynanan takım sporlarından futbol, hentbol, basketbol vb. spor branşları ikinci grubun içerisinde yer alır. Üçüncü gruba, voleybol, atletizm, tenis, bisiklet vb. gibi sporlar branşları girer. Bu branşlarda herhangi bir vücut teması yoktur. Fakat bu durum, bu branşlarda saldırganlığın görülmeyeceği anlamına gelmez. Bisiklet yarışında rakibini bisikletten düşürme, koşu sırasında çelme takma bu tip sporlarda rastlanabilen saldırganlık durumlarıdır (Acet, 2006).

Sporda ve günlük yaşamda insan hayatında önemli bir yer tutan saldırganlık olgusunu araştırırken amacımız, bireysel ve takım sporunu yapan sporcuların saldırganlık düzeylerini betimsel olarak incelemektir. Bu amaç doğrultusunda katılımcıların sporda saldırganlık düzeyleri belirlemek için cinsiyet, yaş, spor yaşı, spor branşı, anne-baba eğitim düzeyi ve algılanan aylık gelir düzeylerinde bir farklılaşma olup olmadığı kapsamlı olarak araştırılıp ele alınmıştır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırma betimsel nitelikte olup, çalışmada bireysel ve takım sporunu yapan bireylerin sporda saldırganlık düzeyleri incelenmiştir.

Bu çalışmada “tarama modeli” düşünülerek araştırmanın modeli oluşturulmuştur. Tarama modelleri, geçmişte veya şu anda var olan bir durumu olduğu şekilde tanımlamayı amaçlayan araştırma modelidir. Araştırmanın konusu olan olay, kişi ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi aktarılmaya çalışılmaktadır. Bu koşulları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme amacı yoktur (Karasar, 2009).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim öğretim yılında Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi okul takımlarında yer alan bireysel ve takım sporunu yapan 174 erkek ve 79 kadından oluşan toplam 253 katılımcı oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Kullanılan Araçlar

Verilerin elde edilmesi Google Form aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 2 farklı veri toplama aracı kullanılmıştır.

Tanılayıcı Bilgi Formu

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgiler Formu” kullanılmıştır. Bu form; cinsiyet, yaş, spor yaşı, spor branşı, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve algılanan aylık gelir düzeyi sorularından oluşmaktadır.

Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği

Katılımcıların sporda saldırganlık düzeylerini belirlemek amacıyla; saldırganlık-öfke düzeyinin ölçülmesi için de Maxwell ve Moores (2007) tarafından geliştirilen “Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği (SSÖÖ)” kullanılmıştır. Ölçekte beşli likert tipinde (1: kesinlikle katılmıyorum, 5: tamamen katılıyorum) 12 madde ve her biri 6 maddeden oluşan 2 boyut (öfke, saldırganlık) bulunmaktadır. Ölçekte yüksek puan öfke ve saldırganlığın yüksek düzeyde olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alpha içsel tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Cronbach Alpha iç tutarlık katsayılarının a) saldırganlık .79 b) öfke .79 ve toplam ölçek için .83 olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre, Türk kültürüne uyarlanan SSÖÖ'nin sporcuların müsabaka anındaki öfke ve saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ifade edilebilir. Ölçeğin Türkçe versiyonu 2019 yılında Bülent Gürbüz, Sercan Kural ve Oğuz Özbek tarafından geliştirilmiştir. Yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları doğrultusunda ölçeğin Türk diline ve kültürüne uyarlaması herhangi bir madde çıkarılmadan tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

IBM SPSS Statistic 25 programıyla veri analizi yapılmıştır. Katılımcıların demografik değişkenleri için (spor yılı, yaş, cinsiyet, anne ve babanın eğitim düzeyi, gelir düzeyi, branş) yüzde ve frekans değerleri alınmıştır.

Tablo 1 de görüldüğü gibi (çarpıklık-basıklık) testi sonucunda verilerin normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Tabachnick & Fidel (2007), çarpıklık ve basıklık değerlerinin +1.5 ile -1.5 aralığında olması durumunda dağılımın normal olduğu şeklinde yorumlanabileceğini belirtmiştir. Verilerde parametrik testler kullanılarak ikili grup karşılaştırmalarında t testi, ikiden fazla grupların karşılaştırılmasında ANOVA testi uygulanmış ve gruplar arası farklılığın tespiti için Post Hoc Tukey çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Tüm analiz sonuçlarında $p < 0.05$ değer temel alınmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Normallik Testi

Ölçek	Skewness	Kurtosis
Öfke Alt Boyutu	,091	,191
Saldırganlık Alt Boyutu	,503	,511
Saldırganlık ve Öfke Genel	,192	-,034

Tablo 2. Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Dağılımı

Demografik Değişkenler		Frekans	Yüzde(%)	
Yaş	17-18 yaş	91	36	
	19-20 yaş	108	42,7	
	21-22 yaş	33	13	
	23 ve üzeri yaş	21	8,3	
	Toplam	253	100	
Cinsiyet	Erkek	174	68,8	
	Kadın	79	31,2	
	Toplam	253	100	
Spor Yılı	1-5 yıl arası	162	64	
	5 yıl ve üzeri	91	36	
	Toplam	253	100	
Takım Sporları	Futbol	59	23,3	
	Basketbol	15	5,9	
	Voleybol	27	10,7	
	Toplam	101	39,9	
	Branşınız	Grekoromen Güreş	29	11,5
Bireysel Sporlar	Serbest Güreş	27	10,7	
	Kırgız Güreşi	22	8,7	
	Judo	19	7,5	
	Sambo	35	13,8	
	Halter	20	7,9	
Ailenizin Eğitim Düzeyi	Toplam	152	60,1	
	Ortaokul	62	24,5	
	Anne Eğitim Düzeyi	Lise	53	21
	Üniversite	138	54,5	
	Toplam	253	100	
Ailenizin Eğitim Düzeyi	Ortaokul	85	33,6	
	Baba Eğitim Düzeyi	Lise	64	25,3
	Üniversite	104	41,1	
	Toplam	253	100	
	Ailenizin Gelir Düzeyi	İyi	127	50,2
Orta		123	48,6	
Kötü		3	1,2	
Toplam		253	100	

Tablo 2 incelendiğinde araştırmanın % 68,8'ini 174 kişi ile erkek, % 31,2'sini 79 ile kadın ve toplamda 253 birey oluşturmaktadır. Yaş değişkenine göre; % 42,7'sinin 19-20 yaş, % 36'sının 17-18 , % 13'ünün 21-22 yaş ve %8,3'ünün 23 yaş ve üzeri bireylerden, spor yılı değişkenine göre; % 64'ünün 1-5 yıl, % 36'sının da 5 yıl ve üzeri spor deneyimine sahip olduğu, Spor türüne göre; % 39,9'unun 101 kişi ile takım sporlarını seçtiklerini ayrıca branşlarının genel yüzdelik değerlerinin de % 23,3'ünün futbol, % 5,9'unun basketbol, % 10,7'sinin voleybol branşlarına yönelik olduğu gözlenmiştir. Bir diğer spor türü olan bireysel spor katılımcılarının %60,1'ini oluşturduğu, söz konusu bireysel sporlar için; % 11,5'i grekoromen güreş, % 10,7'si serbest güreş, % 8,7'si Kırgız güreş, % 7,5'i judo, % 13,8'i sambo ve % 7,9'u halter branşlarından oluşmaktadır. Ailenin eğitim durumu açısından hem anne (% 54,5) hem de baba (% 41,1) üniversite mezunu oldukları belirtilmiş olup, gelir düzeyi açısından % 50,2'sinin iyi, % 48,6'sının orta ve %1,2'sinin de düşük gelire sahip oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Öfke ve Saldırganlık Genel Boyutları ile Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Değişkenine Göre T-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{x}	ss	t	sd	p
Öfke Alt Boyutu	Kadın	79	14,97	3,55	-0,288	251	0,773
	Erkek	174	15,12	3,82			
Saldırganlık Alt Boyutu	Kadın	79	10,43	3,21	-4,830	251	,000***
	Erkek	174	12,82	3,83			
Saldırganlık ve Öfke Genel	Kadın	79	25,41	5,67	-3,110	251	,002**
	Erkek	174	27,94	6,71			

** $p<0,01$, *** $p<0,001$

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların cinsiyet değişkenine göre ölçeğin öfke alt boyutunda farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$). Sporcuların cinsiyetlerine göre saldırganlık alt boyutunda ve ölçeğin genel düzeyinde anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Sporcuların saldırganlık ve öfke alt boyutlarıyla ölçeğin genel boyutunda, sıra ortalama değerleri erkekler lehine sonuçlanmıştır.

Tablo 4. Sporcuların Öfke ve Saldırganlık ve Genel Boyutları ile Alt Boyut Puanlarının Spor Yılı Değişkenine Göre T-Testi Sonuçları

	Spor Yılı	N	\bar{x}	ss	t	sd	p
Öfke Alt Boyutu	1-5 yıl arası	162	14,83	3,54	-1,379	251	0,169
	5 yıl ve üzeri	91	15,51	4,02			
Saldırganlık Alt Boyutu	1-5 yıl arası	162	11,70	3,54	-2,084	251	0,038*
	5 yıl ve üzeri	91	12,74	4,19			
Saldırganlık ve Öfke Genel	1-5 yıl arası	162	26,54	6,01	-2,013	251	0,045*
	5 yıl ve üzeri	91	28,24	7,21			

* $p<0,05$

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların spor yılı değişkenine göre saldırganlık ve öfke ölçeğinin öfke alt boyutlarında fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Ölçeğin genel boyutu ve saldırganlık alt boyutlarında anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Ölçeğin sıra ortalama değerleri incelendiğinde spor yılı 5 yıl ve üzeri olan grubun, öfke ($\bar{x}=15,51$), saldırganlık ($\bar{x}=12,74$) ve genel ($\bar{x}=28,24$) değerleri; 1-5 yıl arası öfke ($\bar{x}=14,83$), saldırganlık ($\bar{x}=11,70$) ve genel ($\bar{x}=26,54$) değerlerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5. Sporcuların Öfke ve Saldırganlık Genel Boyutları ile Alt Boyut Puanlarının Yaş Göre ANOVA Sonuçları

	Yaş	N	\bar{x}	ss	F	p	Anlamlılık
Öfke Alt Boyutu	17-18 yaş (1)	91	14,51	3,34	5,394	,002**	1-3,4; 2-3
	19-20 yaş (2)	108	14,68	3,67			
	21-22 yaş (3)	33	16,82	3,72			
	23 ve üzeri yaş (4)	21	16,86	4,45			
Saldırganlık Alt Boyutu	17-18 yaş (1)	91	12,35	4,10	1,838	,141	
	19-20 yaş (2)	108	11,56	3,36			
	21-23 yaş (3)	33	12,06	3,54			
	23 ve üzeri yaş (4)	21	13,52	4,74			
Öfke ve Saldırganlık Genel	17-18 yaş (1)	91	26,86	6,29	3,364	,019*	2-4
	19-20 yaş (2)	108	26,24	6,11			
	21-23 yaş (3)	33	28,88	6,21			
	23 ve üzeri yaş (4)	21	30,38	8,54			

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların, yaş değişkeni açısından saldırganlık alt boyutunda anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. ($p>0,05$). Yaş değişkenine göre ölçeğin genel boyutu ve öfke alt boyutlarında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Öfke alt boyutu için

farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemeye yönelik yapılan Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma Testi sonucunda: 17-18 yaşa sahip sporcularla 21-22 yaşa sahip sporcular, 23 ve üzeri yaşa sahip sporcular arasında; 19-20 yaşa sahip sporcularla 21-22 yaşa sahip sporcular arasında farklılık anlamlı bulunmuştur. Öfke alt boyutu sıra ortama değerleri incelendiğinde en yüksek 23 ve üzeri yaş ($\bar{x}=16,86$) grubu, en düşük de 17-18 yaş ($\bar{x}=14,51$) grubuna sahip olduğu gözlenmektedir. Ölçeğin genel düzeyinde yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda ise: 19-20 yaşa sahip sporcularla 23 ve üzeri yaşa sahip sporcular arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Ölçeğin genel boyutundaki sıra ortalama değerleri en yüksek 23 ve üzeri yaş ($\bar{x}=30,38$) grubu iken, en düşük 19-20 yaşa ($\bar{x}=26,24$) sahip grup oluşturmaktadır.

Tablo 6. Katılımcıların Öfke ve Saldırganlık Genel Boyutları ile Alt Boyut Puanlarının Anne-Baba Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

	Eğitim Düzeyi	N	\bar{x}	ss	F	p	
Öfke Alt Boyutu	Anne	Ortaokul	62	14,66	3,21	1,240	,291
		Lise	53	15,74	3,70		
		Üniversite	138	15,01	3,94		
	Baba	Ortaokul	85	15,09	3,37	,210	,811
		Lise	64	14,83	4,02		
		Üniversite	104	15,21	3,85		
Saldırganlık Alt Boyutu	Anne	Ortaokul	62	12,44	4,15	1,366	,257
		Lise	53	12,58	3,58		
		Üniversite	138	11,72	3,72		
	Baba	Ortaokul	85	12,49	3,76	,780	,459
		Lise	64	11,91	3,98		
		Üniversite	104	11,84	3,75		
Öfke ve Saldırganlık Genel	Anne	Ortaokul	62	27,10	6,19	1,158	,316
		Lise	53	28,32	6,42		
		Üniversite	138	26,72	6,66		
	Baba	Ortaokul	85	27,59	5,82	,335	,716
		Lise	64	26,73	7,18		
		Üniversite	104	27,05	6,64		

Tablo 6'da araştırmaya katılan bireylerin anne-baba eğitim düzeylerine göre öfke ve saldırganlık ölçeğinin genel ve alt boyutlarında anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>0,05$).

Tablo 7. Katılımcıların Öfke ve Saldırganlık Genel Boyutları ile Alt Boyut Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

	Gelir Düzeyi	N	X	ss	F	p
Öfke Alt Boyutu	İyi	127	14,65	3,90	1,792	,169
	Orta	123	15,53	3,52		
	Kötü	3	14,33	3,06		
Saldırganlık Alt Boyutu	İyi	127	12,20	4,00	,304	,738
	Orta	123	11,98	3,64		
	Kötü	3	10,67	2,31		
Öfke ve Saldırganlık Genel	İyi	127	26,85	6,90	,488	,615
	Orta	123	27,51	6,13		
	Kötü	3	25,00	3,46		

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların gelir düzeyleri açısından öfke ve saldırganlık ölçeğinin genel ve alt boyutlarında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 8. Sporcuların Öfke ve Saldırganlık Genel Boyutları ile Alt Boyut Puanlarının Spor Türü Açısından T-Testi Sonuçları

	Spor Türü	N	x	ss	t	sd	p
Öfke Alt Boyutu	Takım	101	14,70	3,85	-1,296	251	,196
	Bireysel	152	15,32	3,64			
Saldırganlık Alt Boyutu	Takım	101	12,56	3,83	1,672	251	,096
	Bireysel	152	11,75	3,77			
Saldırganlık ve Öfke Genel	Takım	101	27,27	6,58	,233	251	,816
	Bireysel	152	27,07	6,47			

Tablo 8 incelendiğinde katılımcıların spor türü değişkenine göre ölçeğin genel ve alt boyutlarında anlamlı farka rastlanmamıştır ($p>0.05$). Ölçeğin sıra ortalamaya değerleri incelendiğinde öfke alt boyutunda bireysel spor yapanların ($\bar{x}=15,32$), saldırganlık alt boyutunda ise takım sporu yapanların ($\bar{x}=12,56$) ve ölçeğin genel boyutunda ise takım sporu yapan bireylerin ($\bar{x}=27,27$) yüksek ortalamaya sahip oldukları gözlenmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların Öfke ve Saldırganlık Genel Boyutları ile Alt Boyut Puanlarının

	Takım Sporları	N	X	ss	F	p	Anlamlılık
Öfke Alt Boyutu	Futbol (1)	59	15,07	3,62	1,223	,229	
	Basketbol (2)	15	13,33	4,55			
	Voleybol (3)	27	14,67	3,89			
Saldırganlık Alt Boyutu	Futbol (1)	59	13,34	3,60	3,107	,049*	1-3
	Basketbol (2)	15	11,80	4,83			
	Voleybol (3)	27	11,30	3,42			
Öfke ve Saldırganlık Genel	Futbol (1)	59	28,41	6,00	2,256	,110	
	Basketbol (2)	15	25,13	8,51			
	Voleybol (3)	27	25,96	6,34			

Takım Sporları Açısından ANOVA Sonuçları

Tablo 9 incelendiğinde katılımcıların takım sporları değişkenlerine göre ölçeğin genel boyutu ve öfke alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmazken ($p>0.05$), ölçeğin saldırganlık alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Saldırganlık alt boyutunda yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda; futbol branşı ile voleybol branşında grup içi farklılık anlamlı bulunmuştur. Saldırganlık alt boyutu sıra ortalamaya değeri en yüksek futbol ($\bar{x}=13,34$), en düşük ise voleybol ($\bar{x}=11,30$) branşına ait olduğu gözlenmiştir.

Tablo 10. Katılımcıların Öfke ve Saldırganlık Genel Boyutları ile Alt Boyut Puanlarının Bireysel Sporlar Açısından ANOVA Sonuçları

	Bireysel Sporlar	N	X	ss	F	p	Anlamlılık
Öfke Alt Boyutu	Grekoromen Güreş (1)	29	17,14	4,57	2,832	,018*	1-6
	Serbest Güreş (2)	27	15,00	3,69			
	Kırgız Güreşi (3)	22	15,95	3,92			
	Judo (4)	19	14,89	3,26			
	Sambo Güreşi (5)	35	14,89	2,91			
	Halter (6)	20	13,60	2,06			
Saldırganlık Alt Boyutu	Grekoromen Güreş (1)	29	13,45	3,41	6,010	,000***	1-5,6; 2-4,5,6
	Serbest Güreş (2)	27	13,52	5,05			
	Kırgız Güreşi (3)	22	12,59	3,29			
	Judo (4)	19	10,47	2,97			
	Sambo Güreşi (5)	35	10,11	2,81			
	Halter (6)	20	10,05	2,68			
Öfke ve Saldırganlık Genel	Grekoromen Güreş (1)	29	30,59	7,27	4,845	,000***	1-4,5,6
	Serbest Güreş (2)	27	28,52	7,91			
	Kırgız Güreşi (3)	22	28,55	5,93			

Tablo 10 Devamı. Katılımcıların Öfke ve Saldırganlık Genel Boyutları ile Alt Boyut Puanlarının Bireysel Sporlar Açısından ANOVA Sonuçları

Bireysel Sporlar	N	X	ss	F	p	Anlamlılık
Judo (4)	19	25,37	5,51			
Sambo Güreşi (5)	35	25,00	4,68	4,845	,000***	1-4,5,6
Halter (6)	20	23,65	3,86			

* $p < 0,05$, *** $p < 0,001$

Tablo 10 incelendiğinde katılımcıların bireysel spor branşı değişkenlerine göre ölçeğin genel boyutu ve tüm alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < 0.05$). Öfke alt boyutunda yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda; grekoromen güreş ile halter branşları arasında grup içi farklılık anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). Öfke alt boyutu sıra ortalama değeri en yüksek grekoromen güreş ($\bar{x} = 17,14$), en düşük ise halter ($\bar{x} = 13,60$) branşına ait olduğu gözlenmiştir. Saldırganlık alt boyutunda yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda; grekoromen güreş ile sambo güreşi ve halter branşları; serbest güreş ile judo, sambo ve halter branşları arasında grup içi farklılık anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). Saldırganlık alt boyutu sıra ortalama değeri en yüksek serbest güreş ($\bar{x} = 13,52$), en düşük ise halter ($\bar{x} = 10,05$) branşına aittir. Öfke ve Saldırganlık ölçeğinin genel boyutunda yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda; grekoromen güreş ile judo, sambo ve halter branşları arasında grup içi farklılık anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). Ölçeğin genel boyutunda sıra ortalama değeri en yüksek grekoromen güreş ($\bar{x} = 30,59$), en düşük ise halter ($\bar{x} = 23,65$) branşına ait olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Yapılan araştırma değerlendirilmeye alınan değişkenlere göre literatür bilgileri ışığında değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre ölçeğin öfke alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların cinsiyetlerine göre saldırganlık alt boyutunda ve ölçeğin genel düzeyinde farklılık anlamlı bulunmuştur. Katılımcıların saldırganlık ve öfke alt boyutlarıyla ölçeğin genel boyutunda, sıra ortalama değerleri erkekler lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim; Okyaz (2017)'in yaptığı çalışmada cinsiyetlere göre saldırganlığın alt faktörü olan düşmanlık faktörü ve sözel saldırganlık faktörü arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Genel olarak erkeklerin kızlara göre düşmanlık ve sözel saldırganlık eğilimleri daha yüksek olup, bu durum erkeklerin daha saldırgan olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Başaran (2008), yapmış olduğu çalışmasında katılımcıların cinsiyetleri ile saldırganlık ölçeğinin puan ortalamalarına bakıldığında erkeklerin kızlardan daha çok saldırganlık puan ortalamalarının yüksek olduğunu tespit etmiştir. Eroğlu, (2009), yaptığı çalışmada katılımcılardan cinsiyet ile saldırganlık ölçeğinin puan ortalamalarına bakıldığında erkeklerin kızlardan daha çok saldırganlık puan ortalamalarının yüksek olduğunu tespit etmiştir. Şahin (2011), yaptığı çalışmada katılımcılardan cinsiyet ile saldırganlık ölçeğinin puan ortalamalarına bakıldığında erkeklerin kızlardan daha çok saldırganlık puan ortalamalarının yüksek olduğunu tespit etmiştir. Göldağ (2015), yaptığı çalışmada erkek katılımcıların kadın katılımcılara nazaran saldırganlık alt boyutlarının puan ortalamalarını daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Belirtilen çalışmaların sonuçları bizim çalışmamız bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Ancak, Yalçın (2004) yaptığı çalışmada alt boyutların puan ortalamalarında kadınların puanın erkeklerden daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bu durumun çalışmamız sonuçlarıyla tutarlı olmadığı gözlemlenmiştir. Cinsiyet değişkeninde alt boyutlar arasında farklılıkların tespit edilmesinde kültürel değişikliklerin payı olduğu söylenebilir.

Araştırma grubunun spor yılı değişkenine göre saldırganlık ve öfke ölçeğinin öfke alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Ölçeğin genel boyutu ve saldırganlık alt boyutunda farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Spor yılı 5 yıl ve üzeri ortalamaya sahip olan grubun değerleri 1-5 yıl olan gruba göre öfke ve saldırganlık değerlerinden yüksek olduğu

sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim, Sağlam (2018)'in müsabık tekvandocularda saldırganlık ve dürtüsel davranış tepkilerinin incelenmesi çalışmasında, tekvando ile uğraşma yılı ve Buss-Perry saldırganlık ölçeğinin alt boyutu olan düşmanlık (yıkıcı saldırganlık) ölçeğinden alınan puanları arasında anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Analizi sonucuna göre 7 yıl ve daha fazla tekvando yapanların 1-3 yıldır tekvando yapanlardan daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir. Uzun yıllar tekvando sporu yapan sporcuların düşmanlık içeren (yıkıcı saldırganlık) saldırganlıkları daha yüksektir.

Araştırma grubunun yaş değişkenine göre ölçeğin genel boyutu ve öfke alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öfke alt boyutu değerleri en yüksek 23 ve üzeri yaş, en düşük ise 17-18 yaşa sahip grup olduğu gözlenmektedir. Ölçeğin genel boyutunda sıra ortalamaya değerleri en yüksek 23 ve üzeri grup iken en düşük 19-20 yaşa sahip grup oluşturmaktadır. Erşan ve Doğan (2002), yaptıkları çalışmalarında yıkıcı saldırganlık, atılğan maddeleri ve edilgen saldırganlık alt boyutlarında anlamlı bir fark bulamamışlardır. Yurttaş (2016) çalışmasında farklı yaş gurubundaki bireylerin saldırganlık ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarında anlamlı düzeyde farklılık olduğu ve 21-24 yaş aralığındaki kişilerin puan ortalamaları 20 yaş ve altı kişilerin puan ortalamalarından yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak; Aksu (2013) ve Ateş (2005) çalışmalarında yaş değişkeni ile saldırganlık alt boyut puanlarında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma grubunun anne-baba eğitim düzeylerine göre öfke ve saldırganlık ölçeğinin genel ve alt boyutlarında anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Beşkat (2016)'ın yaptığı futbol seyircilerinin empatik eğilimleri ile sporda saldırganlık ve şiddet düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi çalışmasında, saldırganlık ve şiddet ölçeği puanlarının baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermediğini tespit etmiştir. Mazılı (2018)'nin yaptığı Türkiye'deki tekvando ve karate sporcularının narsist kişilik özellikleri, mizaç tipleri ve saldırganlık düzeylerinin araştırılması çalışmasında, annenin eğitim durumunun saldırganlık ölçeğinin yıkıcı ve edilgen saldırganlık boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermediğini saptamıştır. Esentürk (2014)'ün yaptığı lise düzeyinde öğrenim gören ve okullararası spor müsabakalarına katılan sporcu öğrencilerin güdülenme ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi çalışmasında, annenin eğitim durumunun sporcuların edilgen saldırganlık boyutu, yıkıcı saldırganlık boyutu ve atılğanlık boyutlarına anlamlı düzeyde etki etmediğini tespit etmiştir. Bu sonuçlar çalışmamız sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Araştırma grubunun aylık gelir düzeyi değişkenine göre öfke ve saldırganlık ölçeğinin genel ve alt boyutlarında anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Arslan (2018)'in yaptığı 12-14 yaş aralığında spor yapan ve spor yapmayan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması çalışmasında, sporcuların aile gelir düzeylerinin yıkıcı saldırganlık boyutu puanlarına anlamlı etki etmediği tespit edilmiştir. Esentürk (2014)'ün yaptığı çalışmada, sporcuların aile gelir düzeylerinin saldırganlık alt boyutlarından yıkıcı saldırganlık, edilgen saldırganlık ve atılğanlık boyutları arasında anlamlı fark bulunmadığını tespit etmiştir. Yıldız (2009)'in yaptığı spor yapan ve spor yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi çalışmasında, araştırmaya katılan sporcuların ekonomik düzeyleri ile yıkıcı saldırganlıkları arasında anlamlı fark bulunmadığını tespit etmiştir. Bu araştırmalar çalışmamızı destekler niteliktedir. Fakat; Yıldız ve ark. (2007) gelir durumu azaldıkça olaylara katılmanın paralel bir şekilde yükseldiğini, gelir durumunun insanların kişilikleri ve davranışları üzerinde etkili olduğunu, Yurttaş (2016) ise kişilerin gelir durumları ile saldırganlık ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin spor türü değişkenine göre ölçeğin genel ve alt boyutlarında anlamlı fark olmadığı, ortalama değerleri incelendiğinde: öfke alt boyutunda bireysel spor yapanların saldırganlık alt boyutunda takım sporu yapan gruplara göre yüksek ortalamaya sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Çiloğlu (2019)'nun yaptığı İzmir ilindeki profesyonel liglerde mücadele eden futbol, basketbol, voleybol ve hentbol branşlarındaki erkek sporcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi çalışmasında, sporcuların bedensel şiddete uğrama

durumlarına göre yıkıcı saldırganlık, edilgen saldırganlık, atılganlık ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarında anlamlı düzeyde fark olmadığını tespit edilmiştir.

Araştırma grubunun spor branşı değişkenlerine göre ölçeğin genel boyutu ve öfke alt boyutunda farklılık anlamlı bulunmazken, ölçeğin saldırganlık alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu farkın futbol ve voleybol branşlarında olduğu ve en yüksek futbol branşında, en düşük ise voleybol branşında olduğu bulunmuştur. Çakır (2014)'ın lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, takım sporu yapan sporcuların yıkıcı saldırganlık ve edilgen saldırganlık düzeylerinin bireysel spor yapan sporculardan daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bozkurt (2017) bireysel ve takım sporcularının öfke kontrollerini incelediği çalışmada sporcuların öfke puanlarının düşük düzeyde olduğu bulgularını elde etmiştir. Özdemir ve Abakay (2017)'ın takım sporları üzerine yaptıkları çalışmada ise, kadın voleybolcuların futbolculardan daha yüksek iletişim becerilerine sahip oldukları ancak yıkıcı saldırganlık alt boyutunda ise kadın voleybolcuların futbolculardan daha saldırgan oldukları belirlenmiştir.

Araştırma grubunun Öfke ve Saldırganlık ölçeğinin genel boyutunda grekoromen güreş ile judo, sambo güreşi ve halter branşları arasında grup içi farklılık anlamlı bulunmuştur. Ölçeğin genel boyutunda sıra ortalama değeri en yüksek grekoromen güreş, en düşük ise halter branşı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Karakuzulu (2018)'nin savunma ve dövüş sporları yapan sporcular ile diğer bireysel sporları yapan sporcuların saldırganlık düzeylerini incelediği çalışmada, savunma ve dövüş sporları (tekvando, karate, boks) ile ilgilenen bireylerin diğer bireysel spor yapan bireylere göre yıkıcı saldırganlık, edilgen saldırganlık ve atılganlık düzeyleri arasında anlamlı derecede farklılık olduğu ortaya konmuştur. Savunma ve dövüş sporu yapan sporcuların diğer bireysel sporları yapan sporculara göre daha saldırgan olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Shokoufeh (2018) elit erkek ve bayan güreşçiler ile spor yapmayan bireylerin zihinsel yetenek, liderlik ve saldırganlık düzeylerini incelediği çalışmada sporcuların öfke ve saldırganlık puanlarının düşük düzeyde olduğu bulgularını elde etmiştir. Taşdemir (2020) spor yapan ortaokul öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi çalışmada, bireysel spor ya da takım sporları yapan ortaokul öğrencilerinin yıkıcı saldırganlık ve edilgen saldırganlık puan ortalamalarının spor yapmayan öğrencilerden anlamlı bir şekilde düşük olduğu ve bireysel spor ya da takım sporları yapan ortaokul öğrencilerin atılganlık puan ortalamalarının ise spor yapmayan öğrencilerinkinden anlamlı bir şekilde yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca bireysel spor yapan ve takım sporu yapan öğrencilerin yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve edilgen saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Etik Beyan

"Bireysel Ve Takım Sporunu Yapan Bireylerin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir.

Çatışma Beyanı

Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Kaynakça

- Acet M. (2006). *Sporla Saldırganlık ve Şiddet*. Morpa Kültür Yayınları. İstanbul.
- Aksu, M. (2013). Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. (*Yüksek Lisans Tezi*). Hasan Kalyoncu Üniversitesi SBE, Gaziantep.
- Armağan İ, 1981. *Sporun toplum bilimsel temelleri*. İzmir, Ege üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulu yayınları, 4. Baskı.
- Arslan L. (2018). 12-14 Yaş Aralığında Spor Yapan ve Spor Yapmayan Öğrencilerin Saldırganlık Düzeylerinin Karşılaştırılması. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı *Yüksek Lisans Tezi*, Düzce.

- Ateş, N. (2005). Hayvan besleyen ve beslemeyen çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi. (*Yüksek Lisans Tezi*). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Başaran, C. (2008). Çeşitli tür liselerde öğrenim gören öğrencilerden saldırganlık düzeylerinin incelenmesi (*Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Beşkat M.(2016). Futbol Seyircilerinin Empatik Eğilimleri İle Sporda Saldırganlık Ve Şiddet Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Şanlıurfa İli Örneği). Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü *Yüksek Lisans Tezi*, Kütahya.
- Bompa TO, 1998. *Antrenman kuramı ve yönetimi*. (Çeviren Keskin İ, Tuner AB) Ankara, Bağırhan yayınevi.
- Bozkurt B. (2017). Genç Kategorisindeki Bireysel ve Takım Sporcularının Öfke Kontrollerinin Değerlendirilmesi. Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.
- Çakır H İ. (2014). Liseler Arası Müsabakalara Katılan Sporcu Öğrencilerin Saldırganlık Durumlarının Araştırılması. Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü *Yüksek Lisans Tezi*, Kütahya.
- Çiloğlu, E. (2019). İzmir İlindeki Profesyonel Liglerde Mücadele Eden Futbol, Basketbol, Voleybol ve Hentbol Branşlarındaki Erkek Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Uşak Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Uşak.
- Çoknaz H, 1998. Takım ve bireysel spor antrenörlerinin iş doyumunu düzeylerinin karşılaştırılması. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Doğan B. (2007).*Spor Sosyolojisi ve Uygulamalı Spor Sosyolojisine Giriş*.1.Baskı Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 78-102.
- Erden N. Kutay. (2007).Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğretmenlik Bölümleri Birinci Öğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Türleri. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi Öğretmenliği Anabilim Dalı *Yüksek Lisans Tezi*, Bolu.
- Eroğlu, S. E. (2009). Saldırganlık davranışının boyutları ve ilişkili olduğu faktörler lise ve üniversite öğrencileri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma (*Yayınlanmış Doktora Tezi*). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ersan, E. ve Doğan, O. (2002). Beden Eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinde atılganlık ve saldırganlık düzeylerinin sosyodemografik özelliklerle ilişkisi. *Spor Bilimler Kongresi*, (s. 27-29). Antalya.
- Ersoy A. Tazegül Ü. (2012). Sancaklı H. Güreşçilerin Saldırganlık Düzeylerinin Sosyo demografik Açından İncelenmesi (Ankara Örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*; (9):1; 386-397.
- Esentürk O. (2014). Lise Düzeyinde Öğrenim Gören ve Okullararası Spor Müsabakalarına Katılan Sporcu Öğrencilerin Güdülenme Ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı *Yüksel Lisans Tezi*, Ankara, 2014.
- Göldağ, B. (2015). Öğrencilerin şiddet eğilimi düzeyleri ve değer algıları. *Türk Bilim Araştırma Vakfı Dergisi*, 8(4), 1-15.
- Gürbüz, B., Kural, S., & Özbek, O. (2019). Sporda saldırganlık ve öfke ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 206-217.
- Kabamba C, Bailey, 2011. J. Personality differences among team and individual sport athletes. *Randolph college sport preferences*. 1, 2-17.
- Kalkavan A. Çakır, H. İ. Acet M. ve Abdurrahman, K. (2015). Rize’de Liselerarası Spor Müsabakalarına Katılan Öğrencilerin Saldırganlık Durumlarının Araştırılması. *International Journal Of Sports Research*, 5, 25-41.
- Karakuzulu Ç. E. (2018). Savunma ve Dövüş Sporları Yapan Sporcular İle Diğer Bireysel Sporları Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü *Yüksek Lisans Tezi*, Gaziantep.
- Karasar, N. (2009). *Araştırmalarda Rapor Hazırlama* Ankara: Nobel Yayınevi.
- Maxwell, J. P., & Moores, E. (2007). The development of a short scale measuring aggressiveness and anger in competitive athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 8(2), 179-193
- Mazılı N. (2018). Türkiye’deki Taekwondo ve Karate Sporcularının Narsist Kişilik Özellikleri, Mizaç Tipleri ve Saldırganlık Düzeylerinin Araştırılması. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sporda Psiko-Sosyal Alanlar Anabilim Dalı *Yüksek Lisans Tezi*, İzmir.
- Okyaz B. (2017). 18-24 Yaş Arası Teakwondo Ve Yüzme Sporu İle Uğraşan Gençlerin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı *Yüksek Lisans Tezi*, Kahramanmaraş.
- Özdemir N. ve Abakay U. (2017). Kadın Voleybol ve Futbolcularda İletişim Becerileri ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi, *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*; 2(1):41-52.
- Pehlivan Z. (2004). Fair Play Kavramının Geliştirilmesinde Okul Sporunun Önemi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*; 2, 49-53.
- Sağlam M. (2018). Müsabık Taekwondocularda Saldırganlık ve Dürtüsel Davranış Tepkilerinin İncelenmesi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı *Yüksek Lisans Tezi*, Kahramanmaraş.

- Salar B, Hekim M, Tokgöz M, 2012. 15-18 yaş grubu takım ve ferdi spor yapan bireylerin duygusal durumlarının karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6), 123-135.
- Shokoufeh S. (2018). Türkiye'de Elit Erkek Ve Bayan Güreşçiler ile Spor Yapmayan Bireylerin Zihinsel Yetenek, Liderlik Ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü *Doktora Tezi*, Samsun.
- Sunay H, 2010. *Sporda organizasyon*. Birinci baskı, Ankara, Gazi kitabevi.
- Şahin H. M. (2003). *Sporda Şiddet ve Saldırganlık*. Gaziantep Spor Kulübü Spor Eğitim Yayınları Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Şahin, H. (2011). Lise öğrencilerinde mükemmeliyetçilik ve saldırganlık ilişkisi (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tabachnick BG. & Fidell LS. (2007). *Using multivariate statistics*, Allyn & Bacon, Pearson Education.
- Taşdemir D. (2020). Spor Yapan Ortaokul Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi *Yüksek Lisans Tezi*. Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Çorum.
- Tiryaki Ş. (2000). *Spor Psikolojisi: Kavramlar, Kuramlar ve Uygulama*. Ankara Eylül Kitap ve Yayınevi.
- Yıldız S. (2009). Spor Yapan ve Spor Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü *Yüksek Lisans Tezi*, Konya.
- Yıldız, M., Fişekçioglu, İ.B. Çağlayan, H.S. Tekin, M. Şirin, E.F. ve Akyüz, M. (2007). Futbol seyircisinin sosyo-ekonomik yapısının şiddete etkisi. (Karaman Spor Örneği). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2): 145-158.
- Yıldız, S. (2009). Spor yapan ve spor yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Konya.
- Yurttaş, H. (2016). Spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. (*Yüksek Lisans Tezi*). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bilim Dalı, Erzurum.

EXTENDED ABSTRACT

Sport is a part of the universal culture and represents the life battles that people put forward in their struggle with life in order to survive. Although hunting, which is the first example of this, is not a definitive judgment, it played an important role in the first emergence of the sport. The examples of clinging to life that people have shown in nature since the first ages and the defense mechanisms they have developed for their security needs create the need to keep themselves fit. For this reason, it is the origin of sports to exercise the body of the person who lies at the root of sports and to keep himself dynamic all the time. Sports help individuals develop from mental and spiritual pain and feel healthy. In order to discuss the relationship between aggression and sports, a behavior must have an intention to hurt and harm. Sport is an important phenomenon that establishes bonds between people and societies, socializes, and includes concepts such as peace, brotherhood and friendship. The limits of aggression in sports matches are determined by the intention and intention of the action made with the rules of the relevant sports branch (Ersoy & Tazegül, 2012). Aggression is evaluated differently in different sports. As body contact increases, the likelihood of aggression increases. Accordingly, we can divide sports activities into different groups according to body theme. While investigating the phenomenon of aggression, which has an important place in human life in sports and daily life, our aim is to descriptively examine the aggression levels of athletes who do individual and team sports. For this purpose, in order to determine the aggression levels of the participants in sports, whether there is a difference in gender, age, sports age, sports branch, mother's education level, father's education level and perceived monthly income levels has been extensively researched and discussed. The research is descriptive and the aggression levels of individuals who do individual and team sports were examined. In this study, the model of the research was created by considering the "screening model". Screening models are research models that aim to describe a past or present situation as it is. The event, person or object that is the subject of the research is tried to be conveyed in its own conditions and as it is. There is no intention to change or affect these conditions in any way (Karasar, 2009). The study group of this research consists of 253 participants, 174 men and 79 women, who play individual and team sports in Kyrgyzstan Turkey Manas University school teams in the 2021-2022 academic year. The data was collected via Google Forms. Two different data collection tools were used in the study. The "Personal

Information Form" developed by the researcher was used to determine the demographic characteristics of the university students participating in the research. This form; It consists of questions about gender, age, sports age, sports branch, mother's education level, father's education level and perceived monthly income level. In order to determine the aggression levels of the participants in sports; The Aggression and Anger Scale in Sports (SSAS) developed by Maxwell and Moores (2007) was used to measure the aggression-anger level. The scale has 12 items in a five-point Likert type (1: strongly disagree, 5: completely agree) and 2 dimensions (anger, aggression) each consisting of 6 items. A high score on the scale indicates a high level of anger and aggression. Data analysis was performed with the IBM SPSS Statistic 25 program. Percentage and frequency values were taken for the demographic variables of the participants (sports year, age, gender, education level of parents, income level, branch). By using parametric tests in the data, t-test was used for pairwise group comparisons, ANOVA test was applied for comparing more than two groups, and Post Hoc Tukey multiple comparison test was applied to determine the difference between groups. All analysis results are based on a $p < 0.05$ value. The research was tried to be evaluated in the light of literature information according to the variables taken into consideration. No significant difference was found in the anger sub-dimension of the aggression and anger scale according to the sports year variable of the research group. It was concluded that there was a difference in the general dimension of the scale and the aggression sub-dimension. It was concluded that the group with an average sports year of 5 years or more had higher values of anger and aggression than the group with 1-5 years. It was concluded that there was a significant difference in the general dimension of the scale and the anger sub-dimension according to the age variable of the research group. It is observed that the group with the highest anger sub-dimension values is 23 and over, and the lowest is the group with the age of 17-18. It was concluded that there was no significant difference in the general and sub-dimensions of the anger and aggression scale according to the education levels of the parents of the research group. It was concluded that there was no significant difference in the general and sub-dimensions of the anger and aggression scale according to the monthly income level of the research group. According to the sport type variable of the individuals participating in the research, there was no significant difference in the general and sub-dimensions of the scale, and when the average values were examined: It was concluded that those who did individual sports in the anger sub-dimension had a higher average in the aggression sub-dimension than the groups that did team sports. According to the sports branch variables of the research group, while the difference in the general dimension and anger sub-dimension of the scale was not significant, it was concluded that there was a significant difference in the aggression sub-dimension of the scale. In the general dimension of the Anger and Aggression scale of the research group, a significant difference was found between Greco-Roman Wrestling and Judo, Sambo Wrestling and Weightlifting branches.